

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ: Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

A / ΚΥΚΛΑΔΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ: [σελίδες 21-22]

Ένας από τους παλαιότερους πολιτισμούς της Ευρώπης.

Πού; Στις Κυκλάδες

Πότε; Κατά την 3η και 2η χιλιετία π. Χ., δηλαδή στην αρχή της Εποχής του Χαλκού.

Ποιοι λόγοι συνέβαλαν στην ανάπτυξη του πολιτισμού;

- Το ήπιο κλίμα τους
- Η προνομιακή γεωγραφική τους θέση. Ουσιαστικά, τα νησιά των Κυκλάδων αποτελούν ένα είδος φυσικής γέφυρας ανάμεσα στην Ευρώπη και στην Ασία, την Ηπειρωτική Ελλάδα και την Κρήτη.

3η χιλιετία π.Χ.: εμφανίζονται **οικισμοί** σε όλα σχεδόν τα νησιά των Κυκλάδων, οι οποίοι είναι:

α: αυτόνομοι

β: ανοχύρωτοι

γ: χωρίς κεντρική εξουσία

δ: και αρχικά χτίζονται κοντά στη θάλασσα ή στις πλαγίες χαμηλών λόφων [μάλλον δεν είχαν εχθρούς]

2300 π. Χ.: Εξαιτίας κάποιας αναστάτωσης από την παρουσία νέων πληθυσμών, που προέρχονται πιθανόν από τη Μικρά Ασία:

- ορισμένοι οικισμοί οχυρώνονται (**Αγία Ειρήνη** στην Κέα),
- άλλοι καταστρέφονται και ξαναχτίζονται οχυρωμένοι (**Φυλακωπή** στη Μήλο),
- ενώ άλλοι χτίζονται σε υψηλούς λόφους μακριά από τη θάλασσα (**Καστρί** Σύρου).

2η χιλιετία π. Χ.:

- Οι Κυκλάδες έχουν επαφές με την ηπειρωτική Ελλάδα αρχικά και στη συνέχεια με την Κρήτη.
- Οι οικισμοί μεγαλώνουν, τα κτίρια είναι πιο σύνθετα και επιβλητικά.
- Ο πιο σημαντικός οικισμός αυτής της εποχής είναι το **Ακρωτήρι** στη Θήρα.

1600 π. Χ.: οι κυκλαδικοί οικισμοί καταστρέφονται από σεισμό και οι Κυκλάδες περνούν στη σφαίρα επιρροής της μινωικής Κρήτης.

1450 π. Χ. : κυριαρχούν οι Μυκηναίοι από την ηπειρωτική Ελλάδα.

B/ ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ: [σελίδες 23-25]

- Είναι ο πολιτισμός που άνθισε **στην Κρήτη** την **Εποχή του Χαλκού**
- Έφτασε σε υψηλό επίπεδο κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης και καλλιτεχνικής παραγωγής κατά την 3η και 2η χιλιετία π. Χ.
- Ονομάστηκε Μινωικός από **το Μίνωα**, το βασιλιά της Κνωσού.
- Ήρθε στο φως στις αρχές του 20^{ου} αιώνα με τις ανασκαφές του Βρετανού αρχαιολόγου **Άρθουρ Έβανς** στην Κνωσό.

Η θαλασσοκρατία των Μινωιτών: Στο παράθεμα, σελ. 23, ο Θουκυδίδης αναφέρει ότι ο Μίνωας δημιούργησε στόλο και έγινε κυρίαρχος στο μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής θάλασσας. Κυριάρχησε στις Κυκλάδες και εγκατέστησε εκεί τις πρώτες αποικίες. Η επιρροή που άσκησε ο μινωικός πολιτισμός στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο ήταν τόσο μεγάλη ώστε 1200 χρόνια μετά ο μεγάλος ιστορικός Θουκυδίδης ασχολείται με τον λαμπρό αυτό πολιτισμό.

Πού οφείλεται η θαλασσοκρατία των Μινωιτών: Η γεωγραφική θέση της Κρήτης εξηγεί τη **μινωική θαλασσοκρατία**: Το νησί βρίσκεται πάνω στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων: Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής. Αυτή η προνομιακή θέση παρέχει το πλεονέκτημα της επαφής με πολλούς και διαφορετικούς πολιτισμούς και χαρίζει στους Μινωίτες τον απόλυτο έλεγχο των θαλάσσιων δρόμων, των λιμανιών και των ναυτικών βάσεων στο χώρο του Αιγαίου.

- Γύρω στο **2000 π. Χ. :** η μεγάλη οικονομική ανάπτυξη θα οδηγήσει **στην εμφάνιση των πρώτων ανακτόρων**, γύρω από τα οποία αναπτύσσονται μεγάλοι οικισμοί. Μέχρι σήμερα μας είναι γνωστά τέσσερα ανάκτορα:

1.Κνωσός 2. Φαιστός 3. Μάλια 4. Ζάκρος

- Γύρω στα **1700 π. Χ. :** Τα πρώτα ανάκτορα θα καταστραφούν από σεισμό αλλά θα ξαναχτιστούν ακόμα πιο επιβλητικά.
- Από το **1700 έως το 1450 π. Χ. (εποχή Νέων Ανακτόρων)** η Κρήτη βρίσκεται σε περίοδο μεγάλης ακμής

❖ ΤΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ: Πολιτική και διοικητική οργάνωση

Το πολιτικό, διοικητικό και οικονομικό σύστημα της μινωικής Κρήτης ήταν συγκεντρωτικό με κέντρο τα ανάκτορα, δηλαδή τα ανάκτορα είναι το κέντρο όλων των δραστηριοτήτων της μινωικής κοινωνίας:

- είναι μεγάλα συγκροτήματα κτιρίων, αποτελούνται δηλαδή από πολλές πτέρυγες δωματίων
- είναι διοικητικά, οικονομικά, θρησκευτικά και καλλιτεχνικά κέντρα της περιοχής στην οποία βρίσκονται
- είναι η κατοικία του άρχοντα, εκεί συγκεντρώνεται όλη η παραγωγή και τα εμπορεύματα του νησιού
- είναι κέντρα κατασκευής πολύτιμων αντικειμένων και καλλιτεχνημάτων
- είναι θρησκευτικά κέντρα,
- και χώρος όπου ζει, κυκλοφορεί και εργάζεται πλήθος αξιωματούχων, υπαλλήλων και τεχνιτών.

Κοινά χαρακτηριστικά των μινωικών ανακτόρων

Παρά τις επιμέρους διαφορές τους όλα τα μινωικά ανάκτορα έχουν τα εξής κοινά χαρακτηριστικά:

- Έχουν προσανατολισμό στον άξονα Βορρά-Νότου
- Έχουν μία ορθογώνια αυλή γύρω από την οποία αναπτύσσονται οι πτέρυγες των δωματίων
- Ήταν πολυώροφα, με μεγάλες σκάλες, φωταγωγούς, σύστημα ύδρευσης και αποχέτευσης
- Οι περισσότεροι χώροι τους έφεραν τοιχογραφίες από τις οποίες αντλούμε πληροφορίες για τη ζωή των Μινωιτών.
- Δεν ήταν οχυρωμένα, καθώς οι Μινωίτες ήταν λαός ειρηνικός, δεν είχαν εχθρούς, δεν αγαπούσαν τον πόλεμο και ασχολούνταν με έργα ειρηνικά.

❖ Η Μινωική γραφή

- **1700 π. Χ** : οι Μινωίτες χρησιμοποιούν ένα περίπλοκο σύστημα γραφής το οποίο μοιάζει με τα ιερογλυφικά (**Δίσκος της Φαιστού**/ σελ. 24 του βιβλίου σας)
- Αργότερα άρχισε να χρησιμοποιείται ένα νέο σύστημα γραφής, **η Γραμμική Α**. Ήταν γραφή **συλλαβική**, δηλ. κάθε σημείο αντιστοιχούσε σε μία συλλαβή. Η γραφή αυτή δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

ΧΡΟΝΟΣ	ΓΕΓΟΝΟΣ
2000 π.Χ.	Εμφάνιση των πρώτων ανακτόρων
1700 π.Χ.	Καταστροφή των ανακτόρων
1700 π.Χ.	Εμφάνιση γραφής
1700 - 1450 π.Χ.	Νέα ανάκτορα
1450 π.Χ.	Τα νέα ανάκτορα καταστρέφονται
1370 π.Χ.	Οριστική καταστροφή ανακτόρου Κνωσού

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΜΙΝΩΙΤΩΝ

Θρησκεία:

- Πίστευαν σε ένα σύμπλεγμα γυναικείων θεοτήτων
- Δεν υπήρχαν μεγάλοι ναοί αλλά μικρά ανακτορικά ή οικιακά ιερά.
- Κάποιες λατρευτικές εκδηλώσεις γίνονται σε σπηλιές (Δικταίο Άντρο) όπου οι πιστοί προσφέρουν ειδώλια που απεικονίζουν τους ίδιους τους θεούς
- Ιερό δένδρο μάλλον είναι η ελιά
- Ιερό ζώο ο ταύρος.
- Το ιερατείο ήταν κυρίως γυναίκες (υπήρχαν και λίγοι άνδρες ιερείς)

* Τα **ταυροκαθάψια** ήταν άθλημα της μινωικής εποχής, στο οποίο ο αθλητής εκτελούσε άλματα πάνω από τον ταύρο. Η γιορτή ήταν αφιερωμένη στο θεό Ποσειδώνα. Το άθλημα, αντίθετα με την ταυρομαχία, δεν απαιτούσε το φόνο των ταύρων.

Τέχνη:

- Οι μινωικές τοιχογραφίες απεικονίζουν θρησκευτικές ή τελετουργικές πομπές, τοπία με πλούσια βλάστηση, ζώα και θέματα της θάλασσας.

- Οι Μινωίτες αξιοποίησαν το γρήγορο κεραμικό τροχό και κατασκεύασαν μεγάλο αριθμό πήλινων αγγείων. Περίφημα είναι τα πολύχρωμα **καμαραϊκά** αγγεία, που οφείλουν την ονομασία τους στο σπήλαιο των Καμαρών όπου πρωτοβρέθηκαν
- Τα **ρυτά** είναι μεγάλα αγγεία, ορισμένα με μορφή κεφαλής ζώου κυρίως ταύρου.

Γ/ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ [σελ.29-32]

Πότε: Στο τέλος της εποχής του Χαλκού και συγκεκριμένα από το **1600 π. Χ** έως το **1100 π. Χ**

Γιατί Μυκηναϊκός; Ονομάστηκε έτσι από το σημαντικότερο κέντρο της εποχής, **τις Μυκήνες**.

Ποιος ανέσκαψε τις Μυκήνες; Ο αρχαιολόγος **Ερρίκος Σλήμαν**.

Περίοδοι Μυκηναϊκού πολιτισμού:

1. Περίοδος των βασιλικών τάφων : 1.600 – 1.450 π. Χ.

2. Ανακτορική Περίοδος : 1.400 – 1.200 π.Χ.

Τα ανάκτορα χτίζονταν στην κορυφή οχυρωμένων ακροπόλεων και ήταν **πολυδύναμα διοικητικά κέντρα** των επικρατειών στις οποίες είχε χωριστεί η μυκηναϊκή Ελλάδα.

- **Σε ποια σημεία ο πολιτισμός των Μυκηναίων επηρεάστηκε από τον μινωικό πολιτισμό;**

Επηρεάστηκε σε πολλά σημεία από το Μινωικό πολιτισμό, κυρίως στην τέχνη και τη γραφή, αφού οι Μυκηναίοι είχαν εμπορικές σχέσεις με την Κρήτη από τον 17^ο αιώνα.

- **Σε ποια σημεία πρωτοτύπησαν οι Μυκηναίοι;**

Οι Μυκηναίοι πρωτοτύπησαν στη **μνημειακή αρχιτεκτονική** [= Η αρχιτεκτονική που επιβάλλεται με το μέγεθός της]

α) με τις **κυκλώπειες οχυρώσεις** και

β) με τους **θολωτούς τάφους**

- **Οι μυκηναϊκές ακροπόλεις ήταν οχυρωμένες ενώ οι μινωικοί οικισμοί ήταν ανοχύρωτοι. Σε ποιο συμπέρασμα μάς οδηγεί αυτό για τον τρόπο ζωής και το χαρακτήρα των δύο λαών;**

Μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως οι Μινωίτες ήταν ειρηνικός λαός ενώ οι Μυκηναίοι πολεμικός. Πως οι Μινωίτες δεν αντιμετώπιζαν κάποια εξωτερική απειλή ούτε είχαν μεταξύ τους συγκρούσεις στο εσωτερικό. Αντίθετα φαίνεται πως οι Μυκηναίοι είχαν εχθρούς αλλά και πιθανόν να συγκρούονταν και μεταξύ τους.

- **Τι ήταν τα κυκλώπεια τείχη ; Γιατί ονομάστηκαν έτσι;**

Κυκλώπεια τείχη ονομάζονταν τα τείχη των μυκηναϊκών ακροπόλεων. Ονομάστηκαν έτσι γιατί ήταν κτισμένα με τεράστιους ογκόλιθους που πίστευαν πως μόνο κύκλωπες μπορούσαν να τα κτίσουν.

- **Ποιες κοινωνικές τάξεις υπήρχαν στη μυκηναϊκή κοινωνία;**

Ανώτατος άρχοντας ήταν **ο άναξ** που μαζί με την οικογένειά του κατοικούσαν στο ανάκτορο

Πιο κάτω ήταν **οι αυλικοί** και **το ιερατείο**

Ακολουθούσαν **οι κάτοικοι** της κάθε περιοχής που αποτελούσαν **τους δήμους**

(γεωργοί, κτηνοτρόφοι, τεχνίτες κ.τ.λ.) και κατοικούσαν στα χωριά, γύρω από το ανάκτορο

Στη βάση της πυραμίδας βρίσκονταν **οι δούλοι**

- **Τα στοιχεία που ένωναν τα διάφορα ελληνικά φύλα κατά τη μυκηναϊκή εποχή ήταν:**

α. κοινή γλώσσα (Γραμμική Β)

β. κοινή θρησκεία

γ. Η ίδια διοικητική οργάνωση

- **Γραμμική γραφή Β'**

Ήταν η γραφή των Μυκηναίων. Το 1952 οι Βρετανοί Μάικλ **Βέντρις** και Τζον **Τσάντγουικ** αποκρυπτογράφησαν τη γραφή των πινακίδων, τη Γραμμική Β. Τότε διαπιστώθηκε ότι η γλώσσα των πινακίδων ήταν ελληνική.

Η γραφή των πινακίδων είναι συλλαβική, δηλαδή κάθε σύμβολο αποδίδει μια συλλαβή (πα, τα, ρο, μα, τι).

- **Η προέλευση της Γραμμικής Β.**

Διαμορφώνονται δύο αντίθετες απόψεις: είτε η Γραμμική Β γεννήθηκε στην ηπειρωτική Ελλάδα και μεταφέρθηκε στην Κρήτη, είτε προήλθε από τη Γραμμική Α στην Κρήτη και αργότερα πέρασε στην Ελλάδα.

• **Ποια ήταν τα πιθανά αίτια της πτώσης του μυκηναϊκού πολιτισμού;**

1. Η μετακίνηση νέων ελληνικών φύλων (η κάθοδος των Δωριέων)

2. Οι εσωτερικές αναταραχές

3. Η αναστάτωση στην περιοχή της Μεσογείου εξαιτίας των «λαών της θάλασσας» Μάλλον όμως η πτώση του Μυκηναϊκού πολιτισμού οφείλεται σε ένα συνδυασμών και των τριών

Για ποιο λόγο η καταστροφή των ανακτόρων είχε σαν αποτέλεσμα την εξαφάνιση της Γραμμικής Β;

Η γνώση της γραφής στα μυκηναϊκά χρόνια ήταν προνόμιο μιας ομάδας εξειδικευμένων γραφέων που εργάζονταν στα γραφεία των ανακτορικών κέντρων. Και ίσως αυτός να ήταν ο λόγος για την εξαφάνιση της γραφής μετά την πτώση των ανακτόρων, γύρω στα 1200.

Γιατί η αποκρυπτογράφηση της Γραμμικής γραφής Β' έχει ιδιαίτερη σημασία για τους Έλληνες;

Η Γραμμική Β αποτελεί την πρώτη ελληνική γραφή. Για πρώτη φορά μαθαίνουμε για την οικονομική, κοινωνική, θρησκευτική οργάνωση, των ελληνικών φύλων της εποχής του χαλκού. Χιλιάδες πινακίδες μαρτυρούν την καθημερινή ζωή των πρώτων Ελλήνων σ' αυτή τη γη. Οι πληροφορίες των πινακίδων φανερώνουν τη συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού εδώ και 3500 χρόνια περίπου.

ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Θρησκεία:

- οι Μυκηναίοι πίστευαν στο Δωδεκάθεο με εξαίρεση το θεό Απόλλωνα.
- Σπουδαία θέση κατέχει μια θεά που την ονομάζουν συνήθως Πότνια = σεβάσμια.
- Οι Μυκηναίοι λάτρευαν τους θεούς σε μικρά ιερά
- το ιερατείο το αποτελούσαν και άνδρες και γυναίκες.

Τέχνη:

❖ **Οι Θολωτοί τάφοι**

Εκεί θάβονταν για τα μέλη της βασιλικής οικογένειας και άλλοι ευγενείς. Είναι κυκλικού σχήματος με θολωτή στέγη. Στους τάφους οδηγούσαν διάδρομοι με χτισμένες τις δυο πλευρές τους. Ο διάδρομος μετά την ταφή σκεπαζόταν με χώμα, όπως και ο τάφος, ώστε σχηματιζόταν ένας τεχνητός λόφος.

Οι πιο σημαντικοί θολωτοί τάφοι:

1. Ο θησαυρός του Ατρέα, που θεωρήθηκε ως τάφος του Αγαμέμνονα

2. Ο τάφος της Κλυταιμνήστρας

Παπακωνσταντίνου Χρυσούλα ΠΕ 02

66° Γυμνάσιο Αθηνών – «Αριστόκλειο»